

Received-Makale Geliş Tarihi 23.05.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 30.06.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(108), 1237-1248

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.12638729

Mert Kasım

<https://orcid.org/0009-0006-8939-3040>
Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekoturizm Rehberliği ABD, Giresun/ TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/05sraq822>

Doç. Dr. Hakan Akyurt

<https://orcid.org/0000-0002-6522-684X>
Giresun Üniversitesi, Bulankcık KK UYBYO, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Giresun / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/05sraq822>

Engelli Turizm Eğitimleri Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Disabled Tourism Education Graduate Thesis

ÖZET

Eğitimin farklı alanlara yayılması ve her geçen gün eğitimlerin kapsamının değişmesi, yeni arayışların oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle engelli olan insanların topluma kazandırılması ve sosyal yaşamlarını devam ettirmeleri için eğitimlerin niteliği önem arz etmektedir. Bu kapsamda, engelli insanların turizm alanında eğitim alması da hem tatil yapabilmek hem de turizm alanında çalışabilmek açısından önemlidir. Çalışmanın amacı, engelli insanların turizm sektöründe var olmasını sağlamak amacıyla engelli turizm eğitimlerinin lisansüstü tez kapsamında ele alınmasını kapsamaktadır. Engelli turizm eğitimleri ile ilgili akademik tez çalışmalarının incelenmesi, hangi konuların ele alındığının ortaya konulması ve eğitimlerin niteliği konusunda bilgilerin bir araya toplanmasını sağlayacaktır. Elde edilecek bilgiler sonucunda, engelli turizm eğitimleri konusunda Türkiye’de yapılmış olan lisansüstü tezlerin içerikleri, kapsamı ve sayıları hakkında bilgiler elde edilmiştir. Çalışma konusu hakkında elde edilen veriler sonucunda, engelli turizm eğitimleri konusunda yüksek lisans çalışma sayısı 14 doktora seviyesinde yapılmış olan tez sayısı ise 7 olarak belirlenmiştir. Lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımında ise Eğitim Bilimleri alanında 2, Fen Bilimleri alanında 2, Sağlık Bilimleri alanında 4 ve Sosyal Bilimler alanında 13 tezin yapıldığı görülmektedir. Tezlerin yıllara göre yapılış tarihlerinde ise 1999 ve öncesi yıllarda hiç tezin olmadığı, 2000-2009 yılları arasında sadece 1 adet tezin yapıldığı ve 2010 ve sonrasında 20 tezin yapıldığı belirlenmiştir. Çalışma sonucunda dikkat çeken diğer bir husus ise 17 farklı üniversitede toplam 21 tezin yazılmış olmasıdır. Diğer önemli bir sonuç ise çalışma konularında engelli eğitimi hakkında sadece 1 adet tezin yazılmış olması olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Eğitim, Engelli Turizmi, Engelli Eğitimi

ABSTRACT

The spread of training to different areas and the changing scope of training every day lead to new searches. The quality of education is especially important for people with disabilities to be integrated into society and to continue their social lives. In this context, it is important for disabled people to receive training in the field of tourism in order to be able to both go on holiday and work in the field of tourism. The aim of the study is to cover disabled tourism training within the scope of postgraduate theses in order to ensure the presence of disabled people in the tourism sector. Examining academic thesis studies on disabled tourism training will enable us to reveal which topics are covered and to gather information about the quality of the training. As a result of the information obtained, information was obtained about the content, scope and number of postgraduate theses conducted in Turkey on disabled tourism training. As a result of the data obtained on the subject of the study, the number of master's studies on disabled tourism education was determined as 14, and the number of theses at the doctoral level was determined as 7. In the distribution of postgraduate theses according to institutes, it is seen that 2 theses were made in the field of Educational Sciences, 2 theses were made in the field of Science, 4 theses were made in the field of Health Sciences and 13 theses were made in the field of Social Sciences. Regarding the dates of the theses by year, it was determined that there were no theses in 1999, and before only 1 thesis was made between 2000-2009, and 20 theses were made in 2010 and later. Another point that draws attention as a result of the study is that a total of 21 theses were written in 17 different universities. Another important result was that only 1 thesis was written about disability education in the study subjects.

Keywords: Tourism, Education, Disabled Tourism, Disabled Education

1. GİRİŞ

Engelli insanların toplumda yer alması her bireyin özenle üstünde durması gereken konuların başında gelmelidir. İnsanların doğuştan ya da hayat içindeki olaylar sonucunda engelli bireylere dönüşmesi doğal bir durum olup, bu insanların toplumdaki uzaklaştırılmaması önem arz etmektedir. Bu durumun sağlanmasında eğitimin önemli bir rolü bulunmaktadır. Günümüz dünyasında engelli bireylerin toplumda yer edinmesi ve hayata karşı küskünlüklerinin olmaması adına engelli insanlar için özel eğitim kurumları bulunmaktadır. Eğitimlerin niteliğine göre ayrımı yapılmakta ve engelli insanların hayata tutunmaları için bilgilerle donatılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda her insanın hakkı olan tatil ve eğlence, engeli olan insanlar içinde uygulanmak zorundadır. Turizm sektöründe engelli insanların çalışabilmesi de konunun diğer bir yönünü oluşturmaktadır.

Engelli insanların turizm sektöründen faydalanmaları adına günümüz turizm sektöründeki işletmelere yasalar uyarınca bazı şartlar getirilmiş olmasına rağmen, yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Turizm konusunda engelli bireylerin eğitimi bu açıdan oldukça önemli bir konudur. Engelli turizmi, son yıllarda üzerinde durulan bir konu olmakla birlikte, engelsiz turizm adı altında akademik ve bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Engelli bireylerin turizm konusunda eğitimleri ile turizm sektöründe engeli olan insanların çalışabilmelerine yönelik olarak eğitimlerde gelişmeler yaşanmaktadır. Eğitimlerin turizme konu olan her alanda yapılmaya çalışıldığı ancak hala yeterli düzeye ulaşamadığı görülmektedir.

İnsanların turizm konusunda eğitim alması ne kadar doğal bir durum ise engeli olan insanların bu eğitimlerden faydalanmaları gerekmektedir. Bu durumun sağlanması ancak engelli turizm eğitimlerinin fazlaşması ile mümkün olabilecektir. Engelli turizm eğitimlerinin niteliğinin geliştirilmesi ve daha fazla engeli olan insanlara ulaşılması, gelecekte engelsiz turizm kapsamının iyileştirilmesi anlamı taşımaktadır. Turizm sektörünün engeli olan birşeyler içinde dizayn edilmesi gerekmekte ve turizme konu olan tüm alanlardan engelli insanların yararlanması sağlanmalıdır.

Çalışmada engelli turizm eğitimlerinin durumunun ortaya konulması açısından bibliyometrik analiz yapılmış, Türkiye’deki lisansüstü tezlerin durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmaların ortaya konulması, engelli turizm eğitimlerinin önemini vurgulanması ve gelecek dönemlerde konu hakkında bilimsel çalışmalar yapacak olan akademisyenlere yol göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Engelli turizm eğitimlerinin bu yöntem ile ortaya konulması ile engelli bireylerin turizm sektörü kapsamında ele alınması gerekliliğinin vurgulanması bakımında da önemli olarak görülmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Eğitim Kavramı

Eğitim, bilgiyi başkalarına öğretme eylemi olmakla birlikte, bilgiyi başkasından alma eylemi olarak da gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, eğitim ile öğretim faaliyetleri kapsamında kurumların vermiş oldukları destekleri de içermektedir. Eğitim kurumlarının dahil edilmediği bir eğitim tanımlaması, eksik ya da hatalı olacaktır. Bu nedenle, eğitimin geçmişten günümüze kadar sürekli olarak değişen tanımlamaları ve değişen sistemlerinden bahsetmek mümkündür.

Genel olarak eğitimin tanımı, “Genel bilgi verme veya edinme, muhakeme ve muhakeme güçlerini geliştirme, genel olarak kendini veya başkalarını entelektüel olarak olgun yaşama hazırlama eylemi veya süreci” olarak ifade edilmektedir (Lin vd., 2022). Eğitim, bilgi, beceri ve karakter özelliklerinin aktarılması ve de çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Örgün öğretim ise, devlet kurumları içerisindeki okullar gibi yapılandırılmış çerçeve içerisinde, bir müfredatı takip ederek gerçekleşmektedir. Yaygın eğitim ise yapılandırılmış bir yaklaşımı takip etmekte, ancak örgün öğretim sistemi kapsamı haricinde gerçekleşmektedir. Yaygın öğretim ile eğitim ise, gününbirlik tecrübeler yoluyla yapılandırılmayan öğrenmeyi gerektirmektedir. Her iki eğitim şekli de, okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretim şeklinde sınıflandırılmıştır. Ayrıca, farklı yapıdaki sınıflandırmalar eğitici merkezli ve öğrenci merkezli eğitimlerle birlikte, dilbilgisi, yabancı dil, fen, güzel sanatlar ve beden eğitimini kapsayan konulara odaklanmaktadır. Bununla birlikte, eğitim kavramı, eğitim almış bireylerin zihinlerinin durumlarını, niteliklerini ve genel eğitim içeriklerini inceleyen akademik alanları da ifade edebilmektedir (Haleem vd., 2022).

Eğitim kavramı akademik literatür içerisinde geçmişten günümüze kadar defalarca incelenmiş olup, gelişen ve ilerleyen teknolojilerle birlikte farklı yöntemlerle de ele alınmaktadır. Bu nedenle, çalışma içerisinde eğitim kavramının tanımlanmasına daha fazla yer verilmemekte, eğitimin genel olarak özellikleri ile hangi türlerde olduğuna ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Eğitim kavramının sürekli olarak tekrarlanması çalışmanın

tekrara düşmesi durumunu yaratacağından, eğitimin hangi şekillerde yapıldığı ve genel olarak eğitim içeriği hakkında literatür bilgileri verilmektedir.

Bu kapsamda, eğitimin bazı farklı çeşitleri hakkındaki bilgiler içerisinde, resmi ve resmi olmayan eğitim arasında ayırım yapan kurumsal çerçeveye dayanmaktadır. Diğer bir sınıflandırma ise öğrencinin yaşı ve içeriğin karmaşıklığı gibi faktörlere bağlı olarak farklı eğitim seviyelerini kapsamaktadır. Ayrıca, bazı eğitim kategorileri konuya, öğretim yöntemine, kullanılan araca ve finansmana odaklanmaktadır (Chankseliani & McCowan, 2021).

Eğitim sınıflandırmaları örgün ve yaygın eğitimler olarak yapılmaktadır. Örgün eğitim yapılandırılmış bir kurumsal çerçeve içerisinde, kronolojik ve hiyerarşik bir sırayla gerçekleşmektedir. Modern eğitim sistemi, ilkokuldan üniversiteye kadar öğrencinin yaşına ve ilerleme durumuna göre sınıflar düzenlemektedir. Örgün eğitim genellikle hükümet tarafından denetlenmekte, düzenlenmekte ve genellikle belirli bir yaşa kadar zorunlu olarak gerçekleştirilmektedir. Yaygın ve örgün eğitim sisteminin ev dışında yapılmaktadır. Örgün eğitim gibi, yaygın eğitim de organize, sistematik, özel ders verme ve izcilik hareketine katılım gibi faaliyetlerde görüldüğü gibi açık bir amaç doğrultusunda sürdürülmektedir. Yaygın eğitim, günlük deneyimler ve çevreye maruz kalma yoluyla sistematik olmayan bir şekildedir. Örgün eğitimden farklı olarak, genellikle öğretimden sorumlu belirlenmiş bir otorite figürü yoktur. Gayri resmi eğitim, çocukların ana dillerini ebeveynlerinden öğrenmesi veya bireylerin birlikte yemek hazırlayarak yemek pişirme becerilerinde ustalaşması gibi, kişinin hayatı boyunca çeşitli ortam ve durumlarda, genellikle kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Alenezi, 2023).

Bazı araştırmacılar öğrenme ortamına dayalı olarak üç tür arasında ayırım yapmaktadır. Örgün eğitim okullarda gerçekleşmekte, yaygın eğitim ise müzeler gibi düzenli olarak ziyaret edilmeyen ortamlarda yapılmakta ve resmi olmayan eğitim günlük rutinler bağlamında ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, motivasyon kaynakları arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Örgün eğitim, dışsal ödüllerle yönlendirilen dışsal motivasyonla ilerleme eğilimindedir. Bunun tersine, resmi olmayan eğitimde, genellikle öğrenme sürecinden alınan zevkten kaynaklanan içsel motivasyon hakimdir. Üç tür arasındaki ayırım genel olarak açık olsa da bazı eğitim türleri tek bir kategoriye tam olarak uymayabilmektedir. İlkel kültürlerde eğitim ağırlıklı olarak gayri resmi olarak gerçekleştirilirken, eğitim faaliyetleri ile diğer günlük faaliyetler arasında çok az ayırım vardır. Bunun yerine, tüm ortam bir sınıf görevi görmekte, yetişkinler genellikle eğitmen rolünü üstlenmektedir. Bununla birlikte, yaygın eğitim çoğu zaman büyük miktarda bilginin aktarılmasında yetersiz kalmaktadır. Bu sınırlamayı gidermek için resmi eğitim ortamları ve eğitimi eğitmenler genellikle gereklidir. Bu gereklilik tarih boyunca örgün eğitimin öneminin artmasına katkıda bulunmuştur. Zamanla örgün eğitim, günlük yaşamdan uzaklaşarak daha soyut öğrenme deneyimlerine ve konularına doğru bir kaymaya yol açmıştır (Gorard & Smith, 2004).

Eğitim türleri genellikle farklı seviyelere veya aşamalara kategorize edilmektedir. Etkili çerçevelerden biri, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından sürdürülen Uluslararası Standart Eğitim sınıflandırmasıdır. Bu sınıflandırma hem örgün hem de yaygın eğitimi kapsamakta ve seviyeleri öğrencinin yaşı, öğrenme süresi ve kapsanan içeriğin karmaşıklığı gibi faktörlere göre ayırmaktadır. Ek kriterler arasında giriş koşulları, öğretmen nitelikleri ve başarılı tamamlamanın amaçlanan sonucu yer almaktadır. Düzeyler, erken çocukluk eğitimi (düzey 0), ilköğretim (düzey 1), orta öğretim (düzey 2-3), ortaöğretim sonrası yükseköğretim olmayan eğitim (düzey 4) ve yükseköğretim (düzey 5-8) olarak gruplandırılmıştır. Okul öncesi eğitim veya anaokulu eğitimi olarak da adlandırılan erken çocukluk eğitimi, doğumdan ilkokula başlayana kadar geçen dönemi kapsamaktadır. Fiziksel, zihinsel ve sosyal yönleri ele alarak bütünsel çocuk gelişimini kolaylaştırmak için tasarlanmıştır. Erken çocukluk eğitimi, sosyalleşmeyi ve kişilik gelişimini teşvik etmede çok önemlidir; aynı zamanda iletişim, öğrenme ve problem çözmede temel becerileri de kazandırır. Temel amacı çocukları ilköğretime geçişe hazırlamaktır. Okul öncesi eğitim genellikle isteğe bağlı olsa da Brezilya gibi bazı ülkelerde dört yaşından itibaren zorunludur (Jarvis, 2018).

2.2. Özel Eğitim

Özel eğitim kavramı, insanların bireysel farklılıklarına, engel durumuna ve bu duruma göre oluşacak özel ihtiyaçlarına uygun bir eğitime uygulaması olarak kabul edilmektedir. Eğitimler, özel ekipmanlar, eğitim yöntemleri ve materyallerinin ulaşılabilir ortamlarda planlanmasını ve de sistemli şekilde takip edilen bir yapıyı kapsamaktadır. Farklı ihtiyaçları olan insanların okullarda ve toplum yaşamı içinde yüksek seviyede bireysel yeterliliğinin ve kendilerine göre başarıya ulaşmaları amacı ile ortaya konulmaktadır. Özel öğrencilerin sadece belirli ve her alanda olan eğitimlere katılmaları yeterli eğitim ile öğretimi almaları sağlanamayacağı için özel eğitimlerin farklı özellikteki bireylere uygun olarak dizayn edilmesi gerekmektedir (Cook & Schirmer, 2003).

Eğitimlerin, öğrenme güçlükleri yaşayan, iletişim konusunda eksiklikleri olan, duyu ve davranışsal konularda toplumla uyum sağlayamayan, fiziksel açıdan engeli ve gelişimsel yetersizlikleri olan engelli öğrencilere yönelik konaklamalı eğitim sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, diğer engellilikler içinde özel eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Farklılıkları ve özel olan bu öğrencilerin tipik olmayan öğretimsel sistemler, teknolojik ekipmanlar, özel şekilde tasarlanmış öğretim alanları, özel rehabilitasyon odaları veya ayrı sınıflar gibi düzenli eğitim sisteminden farklı olarak eğitimler alması gerekmektedir. Eğitim bilimcilerin bir kısmı üstün zekalıların eğitimini "özel eğitim" olarak adlandırabilmektedir. Ancak, bu eğitimsel yaklaşımın diğer özel eğitime ihtiyaç duyan insanların durumu nedeni ile kavramsal olarak yetersiz kaldığı görülmektedir. Zihin açısından üstün zekalı olan insanlar, öğrenim süreçlerinde farklılıklara ihtiyaç duymakta ve normal bireylerden daha hızlı öğrenme kabiliyetlerinde olduklarından dolayı, özel eğitime gereksinim duymaktadır. Bununla birlikte, özel eğitim kavramı genel olarak engeli olan öğrenciler için ifade edilen bir eğitim terimi şeklinde kullanılmaktadır. Özel eğitimler, öncelikle öğrenme açısından güçlük çeken öğrenciler için tasarlanmış, telafi eğitimleri ile özel konularda ihtiyaçları olan veya olmayan her öğrenci için yapılmaktadır. Tanımlayıcı olan özellik ise, nedenine bakılmadan tüm öğrencilerin zihinsel ve davranışsal durumunun tespit edilerek, özel eğitim alıp almayacaklarının belirlenmesi olmalıdır. Birçok ülkede eğitim veren insanlar, halkın almış olduğu eğitim ortamlarında maksimum sayıda öğrenciye hizmet verilecek şekilde öğretim sistemlerini ve yapılarını geliştirmektedir (Ellis, 2013; Friend, 2022). Özel ve genel eğitimlerin entegrasyonu birçok öğrenci için sosyal damgalamayı azaltabilmekte ve akademik başarıyı artırabilmektedir.

Özel eğitimin tam tersi, genel eğitim olarak da bilinen eğitimlerdir. Genel ve temel şekilde verilen eğitim, özel öğretimde sunulan sistemlerden farklı olarak insanların almış oldukları eğitimleri ifade etmektedir. Bazı durumlarda özel olarak verilen eğitim sınıfları ile genel özel eğitim sınıfları karışabilmektedir. Buna kapsayıcı sınıf adı verilmektedir. Bazı çocukların tıbbi geçmişleri nedeniyle özel ihtiyaç sahibi adaylar olduğu kolaylıkla belirlenebilmektedir. Örneğin, kendilerine zihinsel engellilikle ilişkili bir genetik hastalık teşhisi, çeşitli beyin hasarı biçimleri, gelişimsel bir bozukluğu, görme veya işitme engeli veya başka engelleri olabilmektedir. Bu durumlarda insanların engel durumlarına göre sınıflandırmalar yapılarak eğitimler verilmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre eğitimlerin nitelikleri ve özellikleri de değişebilmektedir (Mittler, 1995; Noddings, 2018).

Yakın sınırdaki zihinsel engeli veya belirli öğrenme güçlüğü olan insanlar gibi engel durumu çok fazla olmayan insanları tanımlamak amacı ile iki önemli yöntem kullanılmaktadır. "Tutarsızlık modeli" ve "müdahaleye yanıt modeli" olarak ifade edilen bu yöntemlerden "tutarsızlık modeli", öğretmenlerin öğrenciler için başarı hedeflerinin belirgin şekilde düşük olduğunu fark etmesi ve bu durumun sonucu olarak özel eğitim alması gereken kişileri anlaması durumunu ifade etmektedir. Ancak, her öğretmenin bu durumu belgeler ile kanıtlaması, sistem içinde zorunlu bir gerekliliktir. Bununla birlikte, "müdahaleye yanıt modeli" ise erken şekilde eğitimde müdahale sistemini savunmaktadır. "Tutarsızlık modelinde", öğrencilerin normal bir zekaya sahip olmaları ve akademik başarılarının diğer öğrencilerin başarılarının altında olması durumu söz konusu olduğunda, öğrenme güçlüğü'nün giderilmesi ya da azaltılması amacı için özel eğitimler alınmaktayken, farklılık modeli ise öğrencilerin ilk okula başladıkları zamandan daha önce durumlarının tespit edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Okul yıllarında ise öğrencilerin özel olup olmama durumuna göre sınıflandırılmaları gerektiğini ifade etmektedir. Her iki yöntemi de hem savunan hem de eleştiren eğitimcilerin olması, yaklaşımların bir arada kullanıldığı yapıların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ülkelerin eğitim konusunda gelişmişlik düzeylerine göre öğrenci olmadan eğitim güçlüğü ya da zihinsel zorunlar gibi özel durumların tespiti yapılarak, eğitime katılma aşamalarında özel öğrencilerin sınıflandırılması yapılmaktadır. Her iki modelde temel olarak özel öğrencilerin topluma kazandırılması amacı gütmekte ve her geçen yıllarda yeni sistemler hakkında öneriler geliştirilmektedir (França vd., 2008).

Özel eğitim okullarının genel olarak amacı öğrenme konusunda güçlük çeken, fiziksel açıdan bazı engelleri olan, topluma davranış açısından uyum gösteremeyen ve hem zihinsel hem de fiziksel olarak farklı olan insanların eğitimini gerçekleştirmektedir. Öğrencilerin özel olması nedeni ile farklı eğitim materyalleri, sınıflar, teknolojik sistemler ve eğitimciler ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, özel eğitim kurumlarının özel insanlara verdikleri eğitimlerde yeri ve önemi oldukça büyüktür. Özellikle özel okullarda görevli olan eğitimciler ile yardımcı personelin niteliğinin yeterli seviyede olması zorunlu bir durumdur. Diğer insanlara göre farklı ihtiyaçları olan bu öğrencilerin eğitimi, gelecekte topluma kaynaşmaları ve aileleri açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, özel eğitim kurumlarının sadece engeli olan bireylerin eğitim aldığı kurumlar olarak görülmesi, konunun özünün anlaşılması ve farklı engeli olan insanların durumunun ortaya konulmaması anlamı taşımaktadır (Karaca & Bayır, 2021).

2.3. Turizm Eğitimi

Eğitimin turizm içerisindeki yeri diğer birçok eğitim türüne göre farklılıklar barındırmaktadır. Sektörün uygulama ağırlıklı ve insan odaklı olması nedeni ile turizm eğitimlerinin de uygulama isteyen derslerden oluşturulması gerekmektedir. Dünyanın birçok yerinde turizm dersleri ilk sınıflarda teorik şekilde verilirken, ilerleyen sınıflarda ise uygulamalı dersler ile desteklenmektedir. Aşçılık, mutfak yönetimi, ön büro, oda hizmetleri ile yiyecek ve içecek yönetimi gibi derslerin uygulamalı olarak verilmesi gerekmektedir. Bu derslerin uygulamalı olarak öğretilmemesi, öğrencilerin sektörde çalışmaya başladıkları sırada ne yapacaklarını bilmemeleri ve daha alt seviyede işlerle sektöre adım atmaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Turizm eğitimi sadece nitelik olarak değil, nicelik olarak da önemli bir yere sahiptir. Özellikle günümüz turizm sektöründe işletmelerin turizm eğitilmiş personel arayışı artmıştır. Bu duruma ülkelerin yasal olarak turizm işletmelerinde turizm eğitilmiş personel çalıştırma zorunluluğu getirmesi de etkili olmuştur.

Turizm eğitimi kavramının geçmişten günümüze kadar sayısız tanımı yapılmış olmakla birlikte, genel olarak tanımlarda içerikler benzerdir. Turizm eğitimi, turizm sektörünün beklenti ve isteklerine uygun olarak öğrencilerin okullarda yetiştirilmesi, sektör hakkında bilgilendirilmesi ve de sektöre hazır hale getirilmesini kapsayan eğitimler olarak ifade edilmektedir (Cooper & Shepherd, 1997). Çağın getirdiği yenilikler ile turistlerin beklenti ve isteklerinin değişmesi nedeni ile turizm eğitimlerinin sürekli olarak sektörü takip etmesi gerekmektedir. Sektörün istediği özelliklere sahip personellerin yetiştirilmesi, turizm sektörünün gelişimini hızlandırmakta ve turistlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, turizm eğitimlerinin güncel konularla desteklenmesi ve uygulama alanlarının genişletilerek öğrencilere sunulması gerekmektedir.

Turizm eğitimleri Türkiye’de ve dünyada birçok farklı turizm alt kolu üzerinde yapılmaktadır. Günümüzde gastronomi, turizm işletmeciliği, rehberlik, rekreasyon, seyahat işletmeciliği ve ekoturizm gibi farklı alt kollarda turizm eğitimleri sunulmakta ve de farklı dereceler ile öğrenciler bu alanlardan mezun olabilmektedir. Turizm eğitimlerinin genel olarak özel kurslar, lise, önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerinde eğitim kurumlarında verildiği bilinmektedir. Bu mezuniyet derecelerinden en önemlisi ve üst seviyesi doktora derecesi olarak ifade edilmekle birlikte, özellikle gastronomi ile rehberlik gibi alanlarda ülkelerin özel kurumlar vasıtasıyla sertifikalar verdikleri görülmektedir. Bu diplomalar ve sertifikalar ülkeler arasındaki anlaşmalar ile eşdeğer nitelikte olabileceği gibi hiçbir değeri olmayan belgelerinde özel sektör tarafından verildiği durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, turizm eğitimlerinin özellikle kamu veya özel kurumlar tarafından geçerliliği olan belgeler ile desteklendiği takdirde alınması, öğrencilerin zarar görmemesi için en uygun yöntem olarak tercih edilmelidir (Akyurt ve Ültay, 2022).

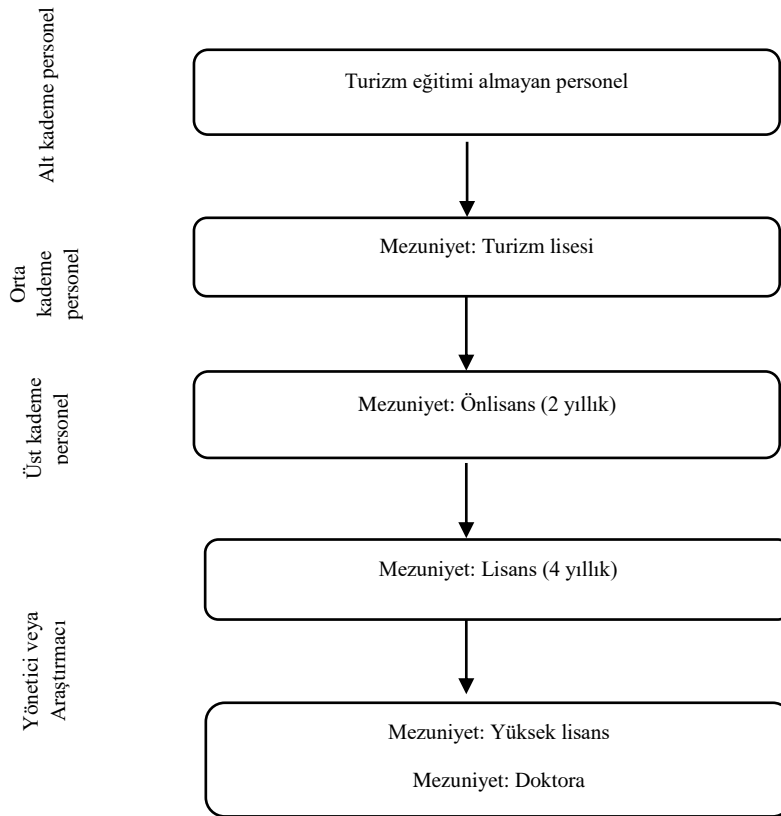
Bununla birlikte, turizm sektörünün birden fazla sektör ile iç içe çalışması gerekliliği nedeni ile farklı bilim dallarından da eğitimler verilmesi gerekmektedir. Özellikle gastronomi alanında bu durum oldukça belirgin bir şekilde ortaya çıkmakta, gıda bilimi ve teknoloji ile ilgili bilgilerin turizm öğrencilerine öğretilmesi gerekmektedir. Turizm ve gıda sektörünün birlikte çalışması, turizm öğrencilerin gıda bilimi ve kullanılan teknolojiler hakkında bilgili olması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Gıda güvenliği ile hijyen konularının covid süreci sonrası daha da önemli hale gelmiş olması nedeniyle, öğrencilerin gıda bilimi konusundaki dersleri de almaya başladığı görülmektedir. Bu konuda, yüksek lisans ve doktora aşamalarında yapılmış olan tezlerin artması da konunun giderek daha da önemli hale geldiğinin göstergesidir (Akyurt & Yolasığmazoğlu, 2022).

Turizm eğitiminin gerekliliği öğrencilerin sektöre atılması ile ortaya çıkmaktadır. Turizm eğitimi alan insanların sektörde kariyerlerinin gelişimi ve ilerlemesi konusunda turizm eğitimi almamış olan insanlara göre daha az stres içinde oldukları görülmektedir. Bu durum, turizm eğitiminin kariyer gelişimi için önemini ortaya koymaktadır (Turpcu & Akyurt, 2019). Turizm eğitimlerinin genel özellikleri birçok eğitim kurumunda geçerli olmakla birlikte, bazı eğitim kurumlarının da kendine özgü turizm eğitimleri verdiği bilinmektedir. Sektörün çok yönlü yapısı ve istihdama açık olması nedeni ile turizm eğitimlerinin farklı kurumlarda farklı eğitimler ile desteklendiği görülmektedir. Bu durum bazı zamanlar avantaj olsa da bazı durumlarda da eğitimlerin niteliğinin eksik olması nedeni ile öğrencilere zarar verebilmektedir. Bu nedenle, genel olarak turizm eğitimlerinin özelliklerini aşağıda bir araya toplamak, konunun anlaşılabilirliği için uygun olacaktır. Turizm eğitimlerinin özellikleri aşağıdaki maddelerde özetlenmektedir (Edelheim, 2020; Makuyana & Plessis, 2022):

- İnsan odaklı eğitimler,
- Uygulama ağırlıklı olması,

- Müşteri ilişkileri dersleri,
- Teorik derslerin uygulama ile desteklenmesi,
- Esnek olması,
- Farklı turistik işletmelere uygun olması,
- Sektördeki işletmelerin bölgelere göre özel eğitimler ile desteklenmesi,
- Otel işletmelerinin tüm departmanlarının öğretilmesi,
- Yabancı dil zorunluluğu,
- Etkili beden dili ve iletişim dersleri,
- Öğrenme materyallerinin öğretilmesi,
- Teknolojik donanımlar ile ilgili destek sağlanması,
- Ön büro programlarının öğretilmesi,
- Hızlı ve çabuk sorun çözme gerekliliği,
- Psikolojik destek derslerinin alınması,
- Sektörün beklentilerine yönelik değişimler.

Turizm eğitimlerinin en önemli özelliği uluslararası öğrenci transferlerin ve eğitimlerinin oldukça sık görülmesidir. Turizm eğitimlerine farklı ülkelerden gelen birçok öğrencinin olması, sektörün çok yönlü ve uluslararası yapısından kaynaklanmaktadır (Akyurt, 2020).

Şekil 1. Turizm Eğitimi Aşamaları **Kaynak:** Akyurt ve Ültay (2021).

Eğitimlerin turizm kapsamında değerlendirilmesinde diğer eğitim alanlarına göre bazı farklılıklar olması doğal bir durumdur. Her alanın kendine özgü yapısı ve özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle, turizm eğitimlerinin de farklılıkları olmakla birlikte, genel yapısı ve alınan belgelerde benzerlikler söz konusudur. Turizm eğitimleri genel olarak belirli sistemler içerisinde verilmekte olup, eğitim aşamaları dünyadaki tüm ülkeler açısından benzerlikler göstermektedir. Yukarıda bu sistemin ve alınan belgelerin özeti sunulmaktadır. Turizmin bilim olarak kabul edilmesi ve ekonomik katkılarının artması nedeni ile tüm

eğitim seviyelerinde eğitimler verilmeye başlanmıştır. Bu durum, turizm içerisindeki departmanların ya da çeşitliliklerin genişlemesi ile özel turizm alanları olarak eğitimlere dönüşmüştür. Turizm eğitiminin niteliğinin önemi de eğitimlerin sürekli olarak sektöre göre belirlenmesi ile sürdürülebilirlik arz etmektedir.

2.4. Turizm Eğitimi ve Özel Eğitim İlişkisi

Turizm ve özel eğitim ilişkisi çift yönlü bir yapıda görülmektedir. Özel eğitime ihtiyaç olan bireyler ile fiziksel engeli olan insanların turizm eğitimi ilişkisi bulunmaktadır. Bu durumda ilk olarak fiziksel engeli olan insanların turizm eğitimi alması ve turizm sektöründe çalışması söz konusudur. Eğitim sistemleri içerisinde fiziksel engeli olan insanların turizm eğitimi almaları için gerekli şartların sağlanması eğitim kurumlarının ve devlet yöneticilerinin sorumluluğu altındadır. Bu tür engeli olan insanların turizm eğitimi almalarına yönelik olarak devlet yöneticileri tarafından zorunlu şartlar ortaya konmakta ve eğitim kurumları bu şartları yerine getirmektedir. Ayrıca, turizm sektöründe çalışmak isteyen fiziksel engeli olan insanların çalışmaları konusunda teşvikler sunulmaktadır. Ancak, turizm sektörünün hareketli yapısı ve fiziksel olarak gerekli olan işlerin yoğun olması nedeni ile çok tercih edilen bir sektör değildir (Demirdağ & Turpcu, 2023).

Turizm ve özel eğitim ilişkisinde temel konu, fiziksel engeli olan insanlar dışındaki insanlara turizm konusunda eğitimlerin verilmesidir. Engeli az olan insanlara turizm sektörü konusunda eğitim verilmesi gerekmekte, bu insanların bilinç düzeyi artmış şekilde turizm faaliyetlerine katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu konuda özel eğitim kurumlarının sorumluluğu turizm akademisine göre çok daha fazla olmaktadır. Fiziksel engeli olan ya da öğrenme güçlüğü çekmeyen engelli insanların turizm eğitimi almaları konusunda bir sorun yaşanmazken, özel eğitim kurumlarında turizm konusunda derslerin ve eğitimlerin yetersiz olduğu bilinmektedir. Bu durum, özel eğitim kurumlarında eğitim alan insanların yetersiz turizm bilgisine sahip olma durumuna yol açmakta ve tatil seçeneklerini bilinçli bir şekilde gerçekleştirmelerine engel olmaktadır. Özel eğitimlerin turizm konularına değinmesinin öncelikli yolu ise özel eğitim veren öğretim elemanlarının turizm konusunda eğitilmesi ile mümkün olacaktır. Bu durumun sağlanması için eğitim müfredatlarına turizm derslerinin konulması ve daha önce turizm konusunda eğitim almış insanların ders verecek şekilde donatılması gerekmektedir.

Mevcut literatür, turizm eğitim materyalindeki içeriğin, turizm endüstrisinde engelli insanlarla ilgilenmeye yönelik bilgi ve becerileri yansıtmada başarısız olduğunu göstermektedir. Ancak öğretim yöntemleri ile eğitimcilerin öğrencileri turizmde engelli insanlarla ilgilenmeye hazırlama düzeyi arasında simbiyotik bir ilişki vardır. Turizm eğitimi, kişinin inançlarını ve niyetlerini muhakeme ve ahlaki değerlere göre sakinleştirme yeteneğini geliştirmek için öğretme ve öğrenmeyi geliştirme olarak kavramsallaştırılmaktadır. Turizm eğitiminin özü, toplum refahının sürdürülebilirliğini arttırırken toplum uyumunu teşvik etmektir. Ancak, sürdürülebilir ve dayanıklı erişilebilir turizm eğitimini başarılı kılan şey, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde hala keşfedilmemiştir. Engellilerin turizme dahil edilmesi, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin (UNCRPD, 2006) onaylanmasıyla popüler hale gelmiştir (Makuyana & Plessis, 2022).

Bununla birlikte, turizm eğitimi engelli kişiler için hala erişilemez durumdadır ve henüz engelli olmayan kişilerin turizm endüstrisindeki engelli meslektaşlarına hizmet verebilecek yeterlilikleri kazanmaları kolaylaştırılmamaktadır. Turizm eğitimi engelliliği de dahil etmeyi yeniden düşünmelidir. Turizm eğitimcileri engelliliğin kaldırılması bakımından çalışmalar yapmalıdır. Bu çalışmalar neticesinde engelli turizm eğitiminde aşağıdaki sorunlar belirtilmektedir (Hua, 2019; Escudeiro & Campos, 2023);

- Engellilerin ihtiyaçlarının eğitiminde gereksiz ek maliyetler olması,
- Turizmde engelliliği öğretecek içeriklerinin olmaması,
- Öğretme ve öğrenme materyallerinin içeriğine ilişkin istatistiksel kanıt eksikliği,
- Eğitim kurumlarının ve eğitimcilerin turizm konusunda yetersizliği.

Turizm eğitimlerinde ve özel eğitimlerde engellilerin dikkate alınması için aşağıdaki hususların dikkate alınması uygun olacaktır (Wu vd., 2014; Happ & Bolla, 2022; Makuyana & Plessis, 2023):

- Öğrencileri engelli insanlarla ilgilenmeye ve yönetmeye hazırlamak için örgün turizm eğitiminden edinilen bilgi birikiminden yoksundurlar.
- Turizm eğitiminde engelliliği de kapsayan yeterliliklerin olmayışı,

- Turizm eğitimi ile engelli örgütleri arasındaki sınırlı işbirliği ilişkileri eğitimler arasındaki farkı daha da kötüleştirmektedir,
- Turizm eğitimi çerçevelerinin ve engellilerin katılımına yönelik standart kılavuzların bulunmaması,
- Engelli kişilerin belgelenmiş öğrenme ve seyahat davranışlarının bulunmaması,
- Toplumsal olarak öğrenilmiş davranışlarda ve engellilik ilişkin tutumlarda değişimi kolaylaştırabilecek sınırlı kabul edilebilir bağlamsal süreçler,
- Geleneksel turizm eğitimlerinin geliştirilmesinde eğitimsel hususlarda eksiklikler,
- Eğitimciler ve öğrenciler arasında turizmde engelli insanları yönetirken bilgisizliğin artmasına neden olmaktadır. Engelli ve engelsiz öğrencilerin, eğitim süreçleri kapsamında turizm yeterliliklerini kazanmaları gerekmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Analizi

Çalışmanın yönteminde bir konu hakkındaki bilimsel çalışmaların genel özelliklerinin ortaya konulmasında kullanılan bibliyometrik analiz kullanılmıştır. Farklı bilim alanlarında ortaya konan bilimsel çalışmaların yapılma yılı, yapılma yeri, konu başlıkları, sayfa sayıları ve hangi derecede yapıldığına ilişkin bulguların ortaya konulduğu bibliyometrik analiz, matematiksel ve istatistiksel işlemler ile çalışmaların özetinin ortaya konulmasını ifade etmektedir (Pritchard, 1969; Borgman ve Furner, 2002). Bibliyometrik çalışmalar, akademik alanda bilimsel olarak bilgilerin ortaya konulması nedeni ile gelecekteki benzer çalışmaların yapılmasında yol gösterici olması nedeni ile önemli olarak görülmektedir (Atılğan vd., 2008).

Çalışma, bibliyometrik analizler yardımı ile elde edilen bulgular neticesinde aşağıda ifade edilen sorulara cevap aramaktadır:

- Engelli turizm eğitimi tezlerinin düzeyleri nelerdir?
- Engelli turizm eğitimi tezlerinin üniversiteleri hangileridir?
- Engelli turizm eğitimi tezlerinin enstitü bilgileri hangileridir?
- Engelli turizm eğitimi tezlerinin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Engelli turizm eğitimi tezlerinin sayfa aralıkları nelerdir?
- Engelli turizm eğitimi tezlerinin araştırma yöntemleri nelerdir?
- Engelli turizm eğitimi tezlerinin konu alanları nelerdir?

Çalışma soruları neticesinde cevapların bibliyometrik analiz ile ortaya konulması için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yüksek Öğretim Kurumu tez merkezinde tarama yapılarak, tezlerin içerikleri üzerinde bilgiler elde edilmiştir. Veri analizleri uygulanırken, betimsel içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Betimsel içerik analizi, bilimsel çalışmaların derinlemesine incelenmesi ile düzenli bir şekilde bulguların hazırlanması ve araştırmacılar için gelecekteki çalışmalara yön vermesini ifade etmektedir (Ültay, Akyurt & Ültay, 2021). Çalışmanın verilerin elde edilmesinde açık erişimi olan ve etik ilkelere aykırılığı olmayan YÖK tez merkezi verileri kullanılmış, engelli turizm eğitimi, engelsiz turizm eğitimi ve engelli eğitimi konuları taranarak, kayıtlı olan tezler incelenmiştir.

3.2. Çalışmanın Bulguları

Çalışmada ilk olarak engelsiz turizm eğitimi, engelli turizm eğitimi ve engelli eğitimi ile ilgili olarak taranan tezlerin sayısına ilişkin bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler Tablo-1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Tez Sayısı

Tezin Düzeyi	Tez Sayısı	%
Yüksek Lisans	14	67
Doktora	7	33
Toplam	21	100

Yüksek lisans tezlerinin sayısının on dört, doktora tez sayısının yedi olduğu belirlenmiş, bu tezlerin sayısal oranlarının da %67 ile %33 olduğu belirlenmiştir.

Tablo-2’de tezlerin üniversite bilgileri sunulmaktadır. Bu bilgiler aşağıda verilmektedir.

Tablo 2. Tezlerin Üniversiteleri

Üniversite	Tez Sayısı	%
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	3	12
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	9
Süleyman Demirel Üniversitesi	2	9
Akdeniz Üniversitesi	1	5
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	1	5
Bahçeşehir Üniversitesi	1	5
Bursa Uludağ Üniversitesi	1	5
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1	5
İstanbul Ticaret Üniversitesi	1	5
Kastamonu Üniversitesi	1	5
Kayseri Üniversitesi	1	5
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	5
Ordu Üniversitesi	1	5
Selçuk Üniversitesi	1	5
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	1	5
Trakya Üniversitesi	1	5
Üsküdar Üniversitesi	1	5
Toplam	21	100

Tezlerin üniversite bilgilerinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi üç, Dokuz Eylül Üniversitesi iki ve Süleyman Demirel Üniversitesi iki çalışma ile ilk sıralarda bulunmaktadır. Onyeddi farklı üniversitede engellilerin eğitimi ile ilgili tezlerin sunulmuş olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada tezlerin sayfa aralıklarına ilişkin bulgular Tablo-3’te verilmektedir.

Tablo 3. Tez Sayfa Sayısı

Sayfa Sayısı	Tez Sayısı	%
0-99	2	9
100-199	13	62
200-299	5	25
299 ve üstü	1	4
Toplam	21	100

Taranan tezlerin sayfa aralıkları incelendiğinde en çok oranın %62 ile 100-199 sayfa aralıklarında olduğu tespit edilmiştir.

Tez enstitü bilgilerine ilişkin bulgular Tablo-4’te sunulmaktadır.

Tablo 4. Tez Enstitü Bilgisi

Enstitü	Sayısı	%
Sağlık Bilimleri	4	20
Sosyal Bilimler Enstitüsü	13	62
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2	9
Fen Bilimleri Enstitüsü	2	9
Toplam	21	100

Tezlerin enstitü bilgilerin ilişkin bulgular incelendiğinde, sosyal bilimler enstitüsü alanında onüç tez yapıldığı ve en çok sayıda olduğu görülmektedir. Sağlık bilimleri alanında da dört tezin yapıldığı ve engelli eğitime konu olarak yer verildiği belirlenmiştir. Eğitim ve Fen bilimleri alanında da ikişer tezin yapıldığı görülmektedir. Tezlerin yıllara göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo-5’te verilmektedir.

Tablo 5. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl Aralığı	Sayısı	%
1999 ve öncesi	0	0
2000-2009	1	4
2010-2019	10	48
2020-	10	48
Toplam	21	100

Yıllara göre dağılımlar incelendiğinde, 1999 ve öncesinde engelli eğitime ilişkin tezin olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte 2010 ve sonrasında tezlerin %96 oranında olduğu ve engelli eğitime

ilişkin tezlerin bu yıllar itibari ile yapıldığı görülmektedir. Tezlerin araştırma yöntemlerine ilişkin bulgular ise Tablo-6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Tezlerin Araştırma Yöntemleri

Tez Yöntemi	Sayısı	%
Nicel	4	20
Nitel	14	67
Karma	2	9
Belirsiz	1	4
Toplam	21	100

Araştırma yöntemlerinin belirlenmesine ilişkin bulgularda, tezlerin nitel olarak %67 oranında olduğu, nice yöntemlerin %20 oranında ve karma yöntemlere ilişkin tezlerin ise %9 oranında olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın tezlerin konulara ilişkin bulgulardaki verileri ise Tablo-7'de verilmektedir.

Tablo 7. Tezlerin Konulara Göre Dağılımı

Üniversite	Tez Sayısı	%
Konaklama ve Engelli	5	24
Engelli Pazarlama	3	15
Bedensel engel	3	15
Engelli turizmi genel	3	15
Yaşlı Bakım ve Engel	2	10
Engelli mevzuat	2	10
Müşteri memnuniyeti	2	10
Engelli Eğitim	1	6
Toplam	21	100

Tezlerin konularına göre dağılımına ilişkin bulgularda en fazla çalışılan konunun “konaklama ve engelli” konusunda %24 oranında 5 tezde yapıldığı belirlenmiştir. Engelli eğitimi konusunun ise %6 oranında en az ele alınan konu olduğu belirlenmiştir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Turizm sektörünün gelişimi ile birlikte, ulaşım ve iletişim araçlarının gelişimi paralel olarak ilerlemiştir. Bu durumun sonucu olarak her bireyin turizm eğitimi alma ve turizm aktivitelerine katılma durumu doğal olarak gelişmiştir. Eğitim konusunun tüm bireyler için eşit haklarla sunulması, insanlığın gereği olarak yapılmak zorundadır. Turizm eğitimi almak her birey gibi engelli bireylerin hakkıdır ve turizm aktivitelerinden yararlanmakta tüm engelli bireylerin yapabileceği gereken aktivitelerdir. Bu nedenle, turizm eğitimleri çift yönlü olarak engelli bireyleri etkilemektedir.

Çalışmada belirtilen temel amaç, özel eğitim kurumlarında engelli bireylere turizm eğitiminin verilmesi hususudur. Bu nedenle, engelli eğitimi ve turizm eğitimi ilişkili bilimsel çalışmaların bibliyometrik çalışmalarının incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. İncelemenin ana nedeni, özel eğitim alan insanların turizm eğitimi konusundaki bilimsel çalışmalarda ne kadar yer aldığı belirlenmesidir. Engelli eğitimlerinde turizm eğitiminin verilmesinin gerekliliğinin ana amacı, tatillerini hangi koşullarda sürdürebilecekleri konusunda bilgi sahibi olmaları ve engelli insanların turizm eğitimine ilişkin dikkat çekmektir. Her birey gibi eğitim hakkı olan engelli insanların, turizm sektöründe de yer alması gerekmektedir. Bu durum, yasalar çerçevesinde otel ve acentalar için zorunlu kılınmaya başlanmış, ancak günümüz şartlarında bu durum yetersiz kalmıştır. Engelli eğitimi ve turizm ilişkili bilimsel tezlerin hangi düzeyde ve hangi konularda yapıldığının belirlenmesi ise gelecekte bu konuda tez hazırlayacak olan araştırmacılara yardımcı olacak bir kaynak hazırlamak amaçlanmıştır.

Çalışma bulguların tezlerin yıllarının incelenmesi önemli bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. 2000 yılından önce engellilerin eğitimi ve turizm kapsamlı olarak çalışmaların yapılmamış olması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Özellikle 2010 yılı ve sonrasında engelli turizm eğitimi ilişkili tezlerin yapılmaya başladığı ve son yıllarda bu konulardaki çalışmaların yapılmasında hız kazanıldığı görülmektedir. Bu durum, engelli bireylerin eğitiminin geçmişe göre daha fazla önem kazandığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çalışma bulgularında tez konularına ilişkin bilgiler, engelli turizm eğitimi doğrudan konu alan sadece bir tez olduğunu ortaya çıkarmıştır. Turizm ilişkili konuların genel olarak konaklama tesisleri, ulaşım ve pazarlama konuları ağırlıklı olduğu belirlenmiştir. Engelli turizm eğitimi konusunun eksikliği bu alanda çalışmaların artması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çalışma bulgularındaki diğer etkileyici sonuçlardan biri de tezlerin araştırma yöntemlerinde nitel analiz yönteminin ağırlıklı olarak kullanılmış olmasıdır. Nite yöntemler, literatür taraması ile yapılan çalışmalar olması nedeni ile engelli

bireyler veya özel eğitim kurumlarında çalışan eğitimcilerle iletişimleri az olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, engelli eğitimi konularında gelecekte yapılacak olan tezlerin karma yöntemler ya da nicel yöntemler kullanılarak, engelli bireylere, özel eğitim kurumları eğitimcilerine ve turizm eğitimcilerine yönelik olarak yapılmalıdır. Bu durumda, hem engelli bireylerin eğitim konusundaki sorunları hem özel eğitim kurumlarında eğitim veren eğitimcilerin turizm eğitimine ilişkin görüşleri hem de turizm akademisyenlerinin engelli bireylerin turizm eğitimine ilişkin düşünceleri ortaya konulmuş olacaktır.

Çalışmanın gelecekteki engelli turizm eğitimi konusunda çalışacak olan bilim insanlarına yön verecek bir yardımcı kaynak olması ve engelli bireylerin turizme katılımlarının artırılmasında dikkat çekmeyi amaçlayan hedefleri bulunmaktadır. Özel eğitim kurumlarında çalışan eğitimcilerin turizm konusunda bilgilendirilmesi, engelli bireylere yönelik olarak konaklama tesislerinin geliştirilmesi, ulaşım araçlarının engelli bireylere göre dizayn edilmesi, yerel yöneticilerin engelli bireylerin turizme katılmalarını teşviklerle desteklemesi ve engelli turizm eğitimi konusunda akademisyenlerin daha fazla çalışmalar yaparak, konuya dikkat çekilmesi gerekliliği, çalışmanın önerileri olarak sunulmaktadır. Engelli insanların turizm eğitimi almaları ve turizm sektöründe yer edinmeleri de çalışmada dikkate alınması gereken diğer bir husus olarak ortaya konulmaktadır. Turizm eğitimlerinin engelsiz turizm olarak sunulmasının yaygınlaştırılması ve özellikle engelli turizm eğitimi veren eğitimcilerin bu turizm kapsamında kararlara dahil edilmesi gerekliliği de çalışmanın diğer önerileri arasındadır.

KAYNAKÇA

- Akyurt, H. (2020). Yabancı öğrencilerin turizm eğitimi algılarının ve sorunlarının belirlenmesi: Giresun Üniversitesi üzerine bir araştırma. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), 54-67.
- Akyurt, H. & Ültay, E. (2021). Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitiminin Mevcut Durumu ve Turizm Sektörü Beklentileri, Editör: Doç. Dr. Çatalcalı Ceylan Ayşe, Dr. Özbay Ferhat, Dr. Özomay Zafer, Dr. Öğretim üyesi Kurt Mustafa Batuhan, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler (Cilt-2)*, Basım sayısı: 1, ss. 159 -187, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Akyurt, H. & Ültay, E. (2022). Ekoturizm ve Ekoturizm Rehberliği Eğitimi Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 56-70.
- Akyurt, H., & Yolasıgımazoğlu, N. (2022). Gıda mühendisliği ile turizm ilişkili lisansüstü tezlerinin bibliyometrik analizi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 9(89), 2149-2158.
- Alenezi, M. (2023). Digital learning and digital institution in higher education. *Education Sciences*, 13(1), 88-97.
- Atılğan, D., Atakan, C. ve Bulut, B. (2008). Türkçe kütüphanecilik dergilerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(4), 392-413.
- Borgman C.L. & Furner, J. (2002). Scholarly communication and bibliometrics. *Annual Review of Information Science and Technology*, 36, 3-72.
- Chankseliani, M. & McCowan, T. (2021). Higher education and the sustainable development goals. *Higher Education*, 81(1), 1-8.
- Cook, B. G., & Schirmer, B. R. (2003). What is special about special education? Overview and analysis. *The Journal of Special Education*, 37(3), 200-205.
- Cooper, C., & Shepherd, R. (1997). The relationship between tourism education and the tourism industry: Implications for tourism education. *Tourism recreation research*, 22(1), 34-47.
- Demirdağ, Ş. A., & Turpcu, E. (2023). The Relationship Between Employee Attitudes in the Pygmalion Effect and Trust in Supervisors: A Study on Hotel Establishments. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 11(3), 2478-2494.
- Edelheim, J. (2020). How should tourism education values be transformed after 2020? *Tourism Geographies*, 22(3), 547-554.
- Ellis, J. (2013). Inequalities of Children in Original Endowment: How Intelligence Testing Transformed Early Special Education in a North American City School System. *History of Education Quarterly*, 53(4), 401-429.

- Escudeiro, P., & Campos, M. (2023). Breaking barriers: fostering inclusion and accessibility in education and tourism for disabled students. *In edulearn23 proceedings* (pp. 2262-2265). Iated.
- França, I. S. X. D., Pagliuca, L. M. F., & Baptista, R. S. (2008). Política de inclusão do portador de deficiência: possibilidades e limites. *Acta Paulista de Enfermagem*, 21, 112-116.
- Friend, M. (2022). *Special education: Contemporary perspectives for school professionals*. Pearson. One Lake Street, Upper Saddle River, New Jersey 07458.
- Gorard, S., & Smith, E. (2004). An international comparison of equity in education systems. *Comparative education*, 40(1), 15-28.
- Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 3, 275-285.
- Happ, É., & Bolla, V. (2022). A theoretical model for the implementation of social sustainability in the synthesis of tourism, disability studies, and special-needs education. *Sustainability*, 14(3), 1700.
- Hua, A. K. (2019). How satisfaction disabled people engaging in tourism activities? A case study of disability tourism in Kuala Lumpur city. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 4(4), 29-35.
- Jarvis, P. (2018). *Professional Education*. London: Routledge.
- Karaca, M. F. ve Bayır, Ş. (2021). Türkiye'deki Genel Amaçlı ve Özel Eğitim Okulları Üzerine Bir İnceleme. *Scientific Educational Studies*, 5(2), 1-28.
- Lin, H., Wan, S., Gan, W., Chen, J., & Chao, H. C. (2022). Metaverse in education: Vision, opportunities, and challenges. *In 2022 IEEE International Conference on Big Data (Big Data)*, (pp. 2857-2866). IEEE.
- Makuyana, T., & Plessis, E. (2022). Towards Making Tourism Education Programmes More Inclusive: From The Perceptive of Disabled People. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 11(118134), 10-46222.
- Makuyana, T., & Plessis, E. D. (2023). How Accessible is Tourism Education for an Accessible Tourism Future? A Perspective of Educators and Gatekeepers of Disabled People. *In Towards Sustainable and Resilient Tourism Futures* (pp. 149-165). Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG, Berlin.
- Mittler, P. (1995). Special Needs Education: An International Perspective. *British Journal of Special Education*, 22(3), 105-118.
- Noddings, N. (2018). *Philosophy of education*. London: Routledge.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25, 348-349.
- Turpcu, E., & Akyurt, H. (2019). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer streslerinin belirlenmesi: Giresun üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(69), 365-380.
- Ültay, E., Akyurt, H. ve Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201.
- Wu, Y. C. J., Chang, C. L., & Hsieh, Y. J. (2014). Enhancing learning experience of the disabled: An accessible tourism platform. *J. Univers. Comput. Sci.*, 20(15), 2080-2095.